

ANOTACE

ČAPKA, Oldřich (ed.):
Návraty k hodnotám aneb za co jsme bojovali
 Konfederace politických vězňů ČR –
 Centrum pro studium demokracie
 a kultury, Brno 2013, 143 stran

Sborník statí je příspěvkem ke stále chybějící reflexi komunistického režimu a dokladem toho, nakolik tato reflexe může spoluutvářet přítomnost. Kniha je rozdělena do dvou částí, z nichž první se skládá z jednotlivých příspěvků, jež zazněly na čtyřech ročnících Fóra KPV ČR v letech 2004, 2006, 2007, 2008, a druhá z devíti příběhů obětí komunismu. Tématy jednotlivých fór jsou „Sametová revoluce uvolnila prostor právu, ale nenaplnila spravedlnost“, „Svoboda znamená odpovědnost a řád“, „Státy se udržují těmi ideály, ze kterých se zrodily“ a „Komunismus a nacismus, pohromy 20. století“. Společným jmenovatelem tématu nenaplněné spravedlnosti je reflexe důsledků právní kontinuity s komunistickým režimem, ať už je v jednotlivých textech zmiňována explicitně, či jen v podtextu. Jednotliví autoři připouštějí, že byl ustaven demokratický režim, ale zároveň dodávají, že nejen ve vztahu k minulosti nebyla naplněna spravedlnost. Jinými slovy nebylo dosaženo tak potřebné rovnováhy mezi legalitou a legitimitou, mezi právem a morálkou jako jedním z jeho zdrojů. V bloku příspěvků k tématu svobody jako odpovědnosti a řádu zaznívá v jiné podobě téma nenaplněné spravedlnosti. Po roce 1989 se nastolená svoboda stala spíše prostorem pro obratné porušování zákona v zájmu tvořících se ekonomických impérií, v jejichž čele stojí lidé spjatí s komunistickým režimem. Z bloku příspěvků se vyčleňuje článek Petra Fialy, jež téma ekvivalence svobody a odpovědnosti (rozhodování) pojal jako reflexi nových hrozeb, jež nejsou jen plodem minulosti, ale přicházejí k nám jako možnost budoucího zneplatnění demokracie, pokud

bychom těchto ohrožení nedbali. K těm předním hrozbám patří podle Fialy medializace a entertainizace politiky, tedy slovy autora svět politiky jako velký zábavný pořad (s. 44) a role politiků jako bavičů (s. 44). *V mnoha podstatných politických otázkách úměrně se vzrůstajícím chápáním politiky jako lidové zábavy klesá možnost demokratického rozhodování*, říká autor. A dodává: *Riziko dnešní demokratické praxe spočívá v nesprávném pojetí demokracie, která je redukována na proces zjišťování většinových názorů a na jejich okamžité uspokojování. Přitom proces zjišťování většinových názorů se zpravidla odehrává jako součást zábavního průmyslu. Demokracii však nelze redukovat na mechanické zjišťování zdánlivé vůle většiny ani jen na systém většinové volby, která vyjadřuje jakousi obecnou vůli či vůli lidu* (s. 45). Další hrozbu spatřuje Fiala ve ztrátě odpovědnosti za společně sdílené hodnoty, což vede ke stále větší závislosti občanů na státu, respektive k suplování politických rozhodování administrativními a právními opatřeními. Rozšiřuje se oblast toho, co stát reguluje, čímž se umenšuje míra osobní svobody.

Sborník textů není jen souborem pohledů na čtyři témata, jež se stala mottem čtyř fór konaných KPV ČR, ale také dobovým dokumentem. Když se první ředitel ÚSTR Pavel Žáček ve svém příspěvku na fóru věnovaném Masarykovu krédu z jeho abdikačního dopisu z roku 1935 „Státy se udržují těmi ideály, ze kterých se zrodily“ zmiňuje o obtížích zrodu tohoto mnohými politiky nechtěného dítěte, říká, že *je to instituce, která poprvé ze zákona nebude mít ve vedení nikoho s minulostí nebo současností v komunistické straně* (s. 79), a na téže straně sborníku dodává, že *je nezbytnou podmínkou k tomu, aby vůbec tyto dvě instituce mohly být zřízeny – aby ve vedení, to znamená ani v radě, ani v prvním stupni řízení ústavu, nebyl nikdo, koho by mohla ovlivňovat jeho minulost v komunistické straně*. Je třeba konstatovat, že toto *sine qua non* vyřčené v roce 2007 přestalo

v roce 2013 být nezbytností. Jaké konsekvence z toho vyplynou pro českou společnost, je možné se jen dohadovat. Sborníky, jako je tento, jsou proto nejen důležitým kamínkem ve stále se měnící mozaice „obrazu“ české/československé totalitní minulosti, ať už s pojmem totalita zacházíme, či nezacházíme ve vědeckých rukavičkách, ale i memem, že ostražitost vůči minulosti znamená poučenou otevřenost vůči budoucnosti.

◆ Michal Janata